

Література:

1. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану» від 24.03.2022 р. № 2145-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/-1-4>.
2. Конституція України: від 28.06.1996 р., № 254к/96-ВР//ВВР України. 1996. № 30. 1, ст. 13-16, 41-42.
3. Пахомов В.В. Монографія. Адміністративно-правове забезпечення діяльності у сфері земельних відносин. Суми : Сумський державний університет. 2016. 2, с. 545.
4. Оверковська Т.К. Моніторинг земель України: правові аспекти. Юридичний вісник. 2015. № 1 (15). 3, с. 125-129.
5. Пахомов В.В. Класифікація видів контрольно-наглядової діяльності у сфері земельних відносин. Публічне право. К., 2011. № 3-4, с.101 -107.
6. Земельний Кодекс України. Верховна рада України. Офіційний веб-портал. <https://portal.rada.gov.ua/> 5, ст. 153-158.
7. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану» від 12.05.2022 р. № 2247-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/-1-3>, р. 1, ст. 43.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-287-9-27>

МУНІЦИПАЛІЗАЦІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМОК РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Бочарова Наталія Василівна

*докторка юридичних наук,
професорка кафедри права
Університету імені Альфреда Нобеля
м. Дніпро, Україна*

З кінця 90-х років минулого століття відмічається зростаючий інтерес світової спільноти і громадянського суспільства до зв'язків між правами людини і урбанізацією. У науковій літературі з'являється поняття «муніципалізація прав людини», під яким розуміється перенесення правозахисної діяльності на локальний рівень [1]. В цьому плані хронологічно співпали два процеси. По-перше, поява концепції «міст прав людини» і формування відповідного суспільно-політичного руху, який

швидко набув міжнародного характеру [2]. По-друге, виникнення доктрини і глобального руху *за право на місто* [3].

Рух міст за права людини базувався на усвідомленні місцевими органами влади зарубіжних країн ролі міст як ключового простору для ефективного просування прав людини в умовах інтенсивної урбанізації, коли більша частина населення світу мешкає у містах. Права людини почали розглядатися як основа для забезпечення можливості міського середовища бути інклюзивним і доступним для всіх. З правозахисної точки зору було запропоновано вирішувати на місцевому рівні нові проблеми, які породжувалися урбанізацією і глобалізацією. Наприклад, захист прав на житло, сприятливе навколишнє середовище, боротьба з дискримінацією, забезпечення цифрових прав, принципи демократії участі. Крім того, багато муніципалітетів усвідомлювали свою відповідальність у впровадженні міжнародного законодавства про права людини і втіленні його норм у повсякденному житті людей.

Розробка основоположних документів руху міст за права людини розпочалася після проведення у 1998 році у Барселоні представницької міжнародної конференції «Міста за права людини». У підсумковому документі конференції *Барселонське зобов'язання (Barcelona Engagement)* містилася дорожня карта для розробки політичного документу, спрямованого на виховання поваги, захист і дотримання прав людини на місцевому рівні [4]. У результаті був створений документ *Європейська Хартія з охорони прав людини у місті*, обговорений і прийнятий на конференції європейських міст у Сен-Дені (Франція) у 2001 році [5].

У 2006 році у Монреалі була прийнята місцева *Хартія прав людини*, яка стала новаторським документом з політичними ініціативами для північноамериканського регіону [6]. Хартія ґрунтується на цінностях людської гідності, справедливості, миру, рівності, прозорості та демократії. Права, обов'язки та зобов'язання визначені в семи сферах: демократія, економічне і соціальне життя, культурне життя, відпочинок, фізична та спортивна діяльність, навколишнє середовище та сталий розвиток, безпека, комунальне господарство.

Найбільш активні європейські міста–правозахисники прийняли рішення просувати принципи *Європейської хартії* на світовому рівні через *Міжнародну організацію об'єднаних міст і місцевих урядів (UCLG – United Cities and Local Governments)*. Новий документ *Глобальна Хартія-порядку денного з прав людини у місті* був схвалений на Всесвітній Раді UCLG у Флоренції представниками більш 400 муніципалітетів з усього світу [7].

Південнокорейське місто Кванджу організувало перший *Всесвітній форум міст прав людини (World Human Rights Cities Forum – WHRCF)*. У 2014 році WHRCF прийняв *Керівні принципи Кванджу для міста прав людини*, які містять важливі методологічні настанови щодо створення і

функціонування міст прав людини [8]. Зокрема місто прав людини визнається як «міське співтовариство, яке застосовує заснований на правах людини підхід до управління міським господарством», «відкритий і заснований на участі зацікавлених сторін процес прийняття та реалізації рішень», «основа для культивування інклюзивного та справедливого міста» і визначає «особову відповідальність за реалізацію заснованого на правах людини підходу до муніципального управління».

Слід зазначити, що зарубіжні муніципалітети міст прав людини зосередилися не тільки на локалізації міжнародних стандартів в області прав людини, але і розширили порядок денний в області прав людини, позначивши так звані муніципальні права як особливу категорію прав локальної демократії [9].

Серед специфічних муніципальних прав [10] важливе значення має право на місто. Даний концепт був сформульований у *Всесвітній хартії права на місто* [11], закріпленій у спеціальній *Хартії міста Мехіко* [12] і цілому ряді інших міжнародних документів [13], зокрема у матеріалах *Конференції ООН по житлу та сталому міському розвитку - Габітат-III* [14],

Зараз активно працює *Глобальна платформа за право на місто (The Global Platform for the Right to the City – GPR2C)* як «відкрита, гнучка, різноманітна мережа організацій громадянського суспільства та місцевих органів влади, які віддані політичним діям і суспільним змінам шляхом просування, захисту та реалізації права на місто на всіх рівнях, приділяючи особливу увагу людям і спільнотам, які постраждали від ізоляції та маргіналізації» [15].

Доктринальний аналіз права на місто деякими дослідниками визначає його як право третього покоління, яке носить колективний характер і складається із низки прав. Але зазначимо, що досі немає однастайності у вчених-муніципалістів у визнанні його як нової категорії прав людини.

Наведені у даному повідомленні матеріали свідчать про важливі тенденції сучасного розвитку прав людини на локальному рівні. Поглиблення правозахисної діяльності шляхом залучення до неї місцевих органів влади укріплює демократичні засади суспільства і сприяє розбудові правової держави. Вважаємо, що в цьому напрямку повинна рухатися Україна на шляху євроінтеграції.

Література:

1. Two decades of human rights municipalism. URL: <https://www.uclg-cisd.org/en/work-areas/human-rights/local-governments-and-human-rights>
2. Бочарова Н.В. Міста прав людини як нове явище сучасного муніципального розвитку. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Право»*. 2021. № 2 (3). С. 53-59. DOI: 10.32342/2709-6408-2021-2-3-5.

3. Kielin-Maziarz J. The 'Right to the City' and the New Urban Agenda Habitat III. *Krytyka Prawa*, tom 13, nr 4/2021, s. 119–137. DOI: 10.7206/kp.2080-1084.496

4. Local governments and human rights. URL: <https://www.uclg-cisd.org/en/work-areas/human-rights/local-governments-and-human-rights>

5. The European Charter for the Safeguarding of Human Rights in the City. URL: <https://uclg-cisd.org/en/news/european-charter-safeguarding-human-rights-city>

6. Montréal Charter of Rights and Responsibilities. URL: <https://montreal.ca/en/topics/montreal-charter-rights-and-responsibilities>

7. GLOBAL CHARTER-AGENDA FOR HUMAN RIGHTS IN THE CITY. URL: https://www.uclg-cisd.org/sites/default/files/UCLG_Global_Charter_Agenda_HR_City_0.pdf

8. World Human Rights Cities Forum 15-18 May 2014 / Gwangju, Republic of Korea. *Gwangju Guiding Principles for a Human Rights City (Gwangju Principles) adopted on 17 May 2014*. URL: <https://uclg-cisd.org/sites/default/files/documents/files/2021-06/Gwangju%20Guiding%20Principles%20for%20Human%20Rights%20City.pdf>

9. Баймуратов М.А. Феноменологія муніципальних прав людини . *Місцеве самоврядування та регіональний розвиток в Україні. Науково-практичний журнал. Київ : «Інтерконтиненталь-Україна», 2013. № 1. Січень-березень. С. 52–56.*

10. Див. докладний аналіз : Сметана В. В. Муніципальні права і свободи людини як специфічна правова категорія та нормативно-правовий інститут локальної демократії. *Конституційно-правові академічні студії*. 2019. № 1. С. 49–56.

11. World Charter for the Right to the City. URL: https://www.right2city.org/wp-content/uploads/2019/09/A1.2_World-Charter-for-the-Right-to-the-City.pdf

12. Mexico City Charter for the Right to the City, July 2010. URL: https://www.uclg-cisd.org/sites/default/files/Mexico_Charter_R2C_2010.pdf

13. The geopolitics of cities : old challenges, new issues / editor: Renato Balbim. – Brasília : Ipea, 2016. 346 p. URL: https://www.researchgate.net/profile/Fernando-Kleiman/publication/320738998_LIVELIHOODS_AND_SOCIAL_INCLUSION_PUBLIC_POLICY_AS_A_RESULT_OF_SOCIAL_STRUGGLE_-_THE_EXPERIENCE_OF_BRAZIL

14. Right to the city in Habitat III. Official Statements. URL: <https://www.right2city.org/wp-content/uploads/2019/09/A5.1>

15. Global Platform for the Right to the City. URL: <https://me.linkedin.com/company/global-platform-for-the-right-to-the-city>

2. Конституційне право. Адміністративне право. Адміністративний процес. Екологічне право